

HEADLINES

RADIO SHOW

TACKLING FASCINATING MODERN
CONTROVERSIES FROM
A HALACHIC PERSPECTIVE

with

DOVID LICHTENSTEIN

Zionism

Shiur# 447 | Dec 16th 2023

Rabbi Yaakov Shapiro

פרשת עקב פרק יא פסוק יב

אֶרֶץ אֲשֶׁר־י ה' אֱלֹקֶיךָ דָּרַשׁ אֹתָהּ תַּמִּיד עֵינֵי יִקְוֶה אֶלְהֵיךָ בְּהַ מְרִשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה.

פרשת שלח פרק יד פסוק ז

טוֹבָה הָאֶרֶץ מְאֹד מְאֹד:

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף קי עמוד ב

כל הדר בחו"ל - כאילו עובד עבודת כוכבים.

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף קי עמוד ב

לעולם ידור אדם בא"י אפי' בעיר שרובה עובדי כוכבים, ואל ידור בחו"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל - דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוצה לארץ - דומה כמי שאין לו אלוה.

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף קיא עמוד א

אמר רבי אלעזר: כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון.

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף קיא עמוד א

א"ר ירמיה בר אבא א"ר יוחנן: כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל - מובטח לו שהוא בן העולם הבא.

ברכת המזון

נוֹדָה לָךְ ה' אֱלֹקֵינוּ, עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לָאֲבוֹתֵינוּ אֶרֶץ חֲמֵדָה טוֹבָה וְרַחֲבָה.

השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שכחת העשין מצוה ד

מצוה רביעית שנצטוונו לרשת הארץ אשר נתן האל יתברך ויתעלה לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב ולא נעזבה ביד זולתינו מן האומות או לשממה. והוא אמרו להם (מסעי לג ורמב"ן שם) והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה והתנחלתם את הארץ. ונכפל כזה העניין במצוה זו במקומות אחרים כאמרו יתב' (דברי' א) באו ורשו את הארץ אשר נשבעתי לאבותיכם ופרט אותה להם במצוה זו כולה בגבוליה ומצריה כמו שאמר ובואו הר האמורי ואל כל שכניו בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים וגו'. שלא יניחו

ממנה מקום. והראיה שזו מצוה אמרו ית' בענין המרגלים (שם) עלה רש כאשר דבר י"י אלהיך לך אל תירא ואל תחת. ואמר עוד (עקב ט) ובשלוח י"י אתכם מקדש ברנע לאמר עלו ורשו את הארץ אשר נתתי לכם וכאשר לא אבו לעלות במאמר הזה כתוב ותמרו את פי י"י אלהיכם ולא האמנתם לו ולא שמעתם בקולו, הוראה שהיתה מצוה לא יעוד והבטחה.

תם סופר סוכה דף לו

נראה לעניות דעתי, רבי ישמעאל נמי לא אמר מקרא 'אֶסְפֹּת דְגָנְךָ' אלא בארץ ישראל ורוב ישראל שרויין [בה], שהעבודה בקרקע גופה מצוה משום ישוב ארץ ישראל ולהוציא פירותיה הקדושים, ועל זה צייתה התורה 'אֶסְפֹּת דְגָנְךָ', ובוועז זורה גורן השעורים הלילה משום מצוה. וכאילו תאמר לא אניח תפילין מפני שאני עוסק בתורה, הכי נמי לא יאמר לא אאסוף דגני מפני עסק התורה. ואפשר אפילו שארי אומניות שיש בהם יישוב העולם הכל בכלל מצוה. אבל כשאנו מפוזרים בעוונותינו הרבים בין אומות העולם, וכל שמרבה העולם יישוב מוסיפה עבודת ה' חורבן[3], מודה רבי ישמעאל לרשב"י. ועל זה אנו סומכים על רבי נהוראי במתניתין סוף קידושים: "מניח אני כל אומנויות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה", היינו בחוץ לארץ וכנזכר לעיל. והיינו דמחדש רבא באתרוג הכושי, אפילו אינו נדמה אלא כושי ממש, דהיינו רשב"י וחבריו האמיתיים, מכל מקום הא לן והא להו, לבני בבל – כשר, ולבני ארץ ישראל – פסול, דבעינן ישוב ארץ ישראל על ידי ישראל.

אגרות אחיעזר

הוד כבוד ידידי הנעלה הרב הגאון הג' אוצר התורה והיראה כש"ת מוהרי"צ דושינסקי שליט"א. ישא ברכה מאת ד'.

אחד"ש הדר"ג. ידידנו הר"מ בלוי נ"י בטח מסר לכת"ר פרטי הדברים ** מהפגישה שהיתה בפריז בח' ניסן העבר, באשר לרגל הצעת יסוד מלוכה יהודית בארה"ק, אם תצא אל הפועל, ההכרח להתאחד יחד כל העומדים על בסיס התורה בכדי להבטיח את שלטון התורה בחוקי המדינה שזהו דבר הכרחי. יחד עם זה

אגרות הגאון רבי חיים עוזר

ב"ה יום ה' כ"א מנ"א תר"ח"ן.

יראה בנחמה בעיר ד' שמה, הוד כבוד ידידי הרב הגאון המפורסם וכ' כש"ת מוה"ר יצחק אייזיק הלוי הערצאג שליט"א, ישא ברכה מאת ד'.

ע"ד עיבוד החוקה של שלטון התורה במדינה העברית בנוגע להמשפטים. זהו באמת ענין קשה שראוי להתישב הרבה בוה, לפי מושכל ראשון חשבתי אולי אפשר לסדר באופן כזה שהשופטים בדיני ממונות בין ישראל לחבירו יהיו הרבנים שיוכלו להזמין ולהוציא פס"ד שכחו יפה ע"פ החוק, ובנוגע להמשפטים בין יהודי וא"י יהי

עפ"י משפט כללי, בנוגע לגניבות וגולות ושאר עניני עונשין - כפי הנראה מתשו' הר"ן ה" משפט המלוכה מיוחד לבר הבי"ד הדנים עפ"י ד"ת. כי באמת קשה הרבר לתקנת המדינה שהגנב יפטור עצמו בכפל ומודה בקנס יהי פטור לגמרי, וע"כ שבכנון זה צריך לחקן תקנות המדינה, כענין ב"ד מכין ועונשין וכו', ועוד נבוא בכתובים א"ה בענין זה.

אגרות רבי איסר זלמן מלצר

הנני בזה לכתוב לו דברים אחדים, שגם דעתי שהדר"ג בהיותו קרוב יסע למרינבאד על הכנסי', ושם יתראה עם ראשי גאוני האגודה, ולבא עמהם בדברים, שבענין מדינת היהודים אם תצא לפועל, ישתדלו יחד רבות גאוני אה"ק עם ראשי האגודה, שהנהגת המדינה תהיה ע"פ התוה"ק הכתובה והמסורה.

גאון ההוראה – הרב צבי פסח פראנק עמ' 362

לא יתכן מדינה יהודית בלי בטחון מלא על שמירת ערכי התורה הכתובה והמסורה, ורק אז תבנה ותכונן המדינה על יסודות איתנים, ויש לקוות בעזרת השם שדרישה זו תצליח, אם נדרוש באמת ובתמים".

איגרת תימן

ואתם, אחינו, ידוע לכם שהקדוש ברוך הוא הפילנו במהמרות עונותינו בתוך אומה זו, שהיא אומת ישמעאל, שרעתם חזקה עלינו, והם מתחכמים להרע ולמאוס אותנו כמו שגזר עלינו יתברך: "ואויבינו פלילים", ושלא תעמוד על ישראל אומה יותר אויבת ממנה ולא אומה שהרעה בתכלית הרעה לדלדל אותנו ולהקטין אותנו ולמאוס אותנו כמוהם, שאפילו דוד המלך עליו השלום כשראה ברוח הקודש כל הצרות העתידות לישראל התחיל לצעוק ולקונן בלשון האומה מרעת בני ישמעאל ואמר (תהלים ק"כ ה'): "אויה לי כי גרתי משך שכנתי עם אהלי קדר", וראו איך זכר קדר משאר בני ישמעאל, לפי שהמשוגע הוא מבני קדר כמו שהוא מפורסם מיחוסו. ועוד דניאל לא ספר קטנותנו ודלדולנו אלא במלכות ישמעאל שתכנע במהרה, שכן אמר (דניאל ח' י'): "ותפל ארצה מן הצבא ומן הכוכבים ותרמס", ואנחנו בעודנו סובלים שעבודם וכזביהם ושקרותם למעלה מיכולתנו שאין ביכולת האדם כח לסבול, ויהי כמו שאמר דוד עליו השלום (תהלים ל"ח י"ח): "ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו". וכמו שהוכיחונו רבותינו לשאת כזבי ישמעאל ושקרו ולשתוק ממנו, וסמכו זה לפסוק שכתוב בשם בניו "ומשמע ודומה ומשא" - שמע דום וש! וכבר הסכמנו כולנו, גדולים וקטנים, לסבול שעבודם, שכן אמר ישעיהו עליו השלום (ישעיה ג' ו'): "גוי נתתי למכים ולחיי למורטים פני לא הסתרתי מכלימות ורוק". ועם כל זה לא נוכל להנצל מרב רעתם ופחזותם בכל זמן, וכל זמן שאנו רודפים שלומם הם רודפים אחרינו בחרום ובמלחמה, כמו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים ק"כ ז'): "אני שלום וכי אדבר המה למלחמה", כל שכן אם נעורר עלינו ונקרא במלכות בדברים בטלים ושקר, הלא נסכן בנפשותינו ונבא לידי מיתה.

רבינו בחיי פרשת נצבים פרק ל פסוק ז

על אויביך ועל שונאיך. "אויביך" ישמעאל, "שונאיך", עשו. וכן מיכה התנבא עליהן לעתיד ואמר: "תרום ירך על צריך וכל אויביך יכרתו" (מיכה ה, ח), והן שתי האומות שאנחנו משועבדים תחתיהם ומפוזרים ביניהם. ועל כן הביאו רז"ל משל מתרי אווזי, והוא שאמרו: (בבא בתרא עג ב) אמר רבה בר בר חנה זמנא חדא הוה אזילנא במדברא וחזינן להנהו תרי אווזי דשמטי גדפיהו משמניהו וקא נגיד חוטא דדובשא מיניהו, אמינא להו: אית לן בגויהו לעלמא דאתי. חד דלי גפיא וחד

דלי אטמא. כי אתא לקמיה דרבי אלעזר אמר ליה: עתידין ישראל ליתן את הדין, עד כאן. ובאור הענין: כי ראה החכם הזה ברוח הקדש במדבר שהוא מקום התבודדות מעלת שני מלכיות הללו השמנות והמלאות כל טוב אשר מלאו כרסם מעדנות, ושאל להם: כלום יש לנו חלק בשפע טובכם לעתיד, חד דלי לי גפא, האחד הגביה הכנפים, זה ישמעאל, והיה סימן שעתידין לעוף ולברוח אלינו ולשבת בצלנו ושיתנו לנו בהמות שלהם להקריב מהן קרבן, הוא שכתוב: "כל צאן קדר יקבצו לך" וגומר (ישעי' ס, ז), ועוד סימן שיתגירו ויחזיקו במצות תפילין שהם דומים לכנפים (שבת מט א), וזה היה הגבהת הכנפים. וחד דלא לי אטמא, זה אדום שהגביה לו הירך, והוא סימן למצות מילה שיתגירו ויבאו בברית אתנו. והכוונה כי כיון שהן עתידין להתחבר עמנו ולהתגיר ולהיות לעם אחד, אין צריך לומר שתחזור השררה והמלכות אלינו, שהוא כנוי לשומן שלהם ולדבש הנוטף ממנו. ומה שישראל עתידין ליתן את הדין, לפי שאינן חוזרין בתשובה, והן מתאחרין מלהתגיר. ומה שהזכיר "אויביך" על ישמעאל ו"שונאיך" על עשו, מפני שהאויב גדול מן השונא, כי השונא אף על פי שיריע לו יעשה על דרך הרחמנות, אבל האויב הוא שבלבו איבה עולמית, לא ישים לו רחמים, על זקן יכביד עולו מאד, וזה מסוד הלשון ודקדוקו, כי "אויב" הוא מלשון אבוי, ואותיותיהם שוות, ועל שם שהנפול בידו צועק "אוי ואבוי".

<https://www.jewishrefugees.org.uk/2011/01/massacre-of-jews-by-muslims-before-1948.html>

622 – 627: ethnic cleansing of Jews from Mecca and Medina, (Jewish boys publicly inspected for pubic hair. if they had any, they were executed)

629: 1st Alexandria Massacres, Egypt

622 – 634: extermination of the 14 Arabian Jewish tribes

822 – 861: Islamic empire passes law that Jews must wear yellow stars, (a lot like Nazi Germany), Caliph al-Mutawakkil

1106: Ali Ibn Yousef Ibn Tashifin of Marrakesh decrees death penalty for any local Jew, including his Jewish Physician, and Military general.

1033: 1st Fez Pogrom, Morocco

1148: Almohadin of Morocco gives Jews the choice of converting to Islam, or expulsion

1066: Granada Massacre, Muslim-occupied Spain

1165 – 1178: Jews nation wide were given the choice (under new constitution) convert to Islam or die, Yemen

1165: chief Rabbi of the Maghreb burnt alive. The Rambam flees for Egypt.

1220: tens of thousands of Jews killed by Muslims after being blamed for Mongol invasion, Turkey, Iraq, Syria, Egypt

1270: Sultan Baibars of Egypt resolved to burn all the Jews, a ditch having been dug for that purpose; but at the last moment he repented, and instead exacted a heavy tribute, during the collection of which many perished.

1276: 2nd Fez Pogrom, Morocco

1385: Khorasan Massacres, Iran
1438: 1st Mellah Ghetto massacres, North Africa
1465: 3rd Fez Pogrom, Morocco (11 Jews left alive)
1517: 1st Safed Pogrom, Ottoman Palestine
1517: 1st Hebron Pogrom, Ottoman Palestine
Marsa ibn Ghazi Massacre, Ottoman Libya
1577: Passover Massacre, Ottoman empire
1588 – 1629: Mahalay Pogroms, Iran
1630 – 1700: Yemenite Jews under strict Shi'ite 'dhimmi' rules
1660: 2nd Safed Pogrom, Ottoman Palestine
1670: Mawza expulsion, Yemen
1679 – 1680: Sanaa Massacres, Yemen
1747: Mashhad Masacres, Iran
1785: Tripoli Pogrom, Ottoman Libya
1790 – 92: Tetuan Pogrom. Morocco (Jews of Tetuan stripped naked, and lined up for Muslim pervers)

1800: new decree passed in Yemen, that Jews are forbidden to wear new clothing, or good clothing. Jews are forbidden to ride mules or donkeys, and were occasionally rounded up for long marches naked through the Roob al Khali dessert.

1805: 1st Algiers Pogrom, Ottoman Algeria
1808 2nd 1438: 1st Mellah Ghetto Massacres, North Africa
1815: 2nd Algiers Pogrom, Ottoman Algeria
1820: Sahalu Lobiant Massacres, Ottoman Syria
1828: Baghdad Pogrom, Ottoman Iraq
1830: 3rd Algiers Pogrom, Ottoman Algeria
1830: ethnic cleansing of Jews in Tabriz, Iran
1834: 2nd Hebron Pogrom, Ottoman Palestine
1834: Safed Pogrom, Ottoman Palestne
1839: Massacre of the Mashadi Jews, Iran
1840: Damascus Affair following first of many blood libels, Ottoman Syria
1844: 1st Cairo Massacres, Ottoman Egypt
1847: Dayr al-Qamar Pogrom, Ottoman Lebanon
1847: ethnic cleansing of the Jews in Jerusalem, Ottoman Palestine

1848: 1st Damascus Pogrom, Syria
1850: 1st Aleppo Pogrom, Ottoman Syria
1860: 2nd Damascus Pogrom, Ottoman Syria
1862: 1st Beirut Pogrom, Ottoman Lebanon
1866: Kuzguncuk Pogrom, Ottoman Turkey
1867: Barfurush Massacre, Ottoman Turkey
1868: Eyub Pogrom, Ottoman Turkey
1869: Tunis Massacre, Ottoman Tunisia
1869: Sfax Massacre, Ottoman Tunisia
1864 – 1880: Marrakesh Massacre, Morocco
1870: 2nd Alexandria Massacres, Ottoman Egypt
1870: 1st Istanbul Pogrom, Ottoman Turkey
1871: 1st Damanhur Massacres, Ottoman Egypt
1872: Edirne Massacres, Ottoman Turkey
1872: 1st Izmir Pogrom, Ottoman Turkey
1873: 2nd Damanhur Massacres, Ottoman Egypt
1874: 2nd Izmir Pogrom, Ottoman Turkey
1874: 2nd Istanbul Pogrom, Ottoman Turkey
1874: 2nd Beirut Pogrom, Ottoman Lebanon
1875: 2nd Aleppo Pogrom, Ottoman Syria
1875: Djerba Island Massacre, Ottoman Tunisia
1877: 3rd Damanhur Massacres, Ottoman Egypt
1877: Mansura Pogrom, Ottoman Egypt
1882: Homs Massacre, Ottoman Syria
1882: 3rd Alexandria Massacres, Ottoman Egypt
1890: 2nd Cairo Massacres, Ottoman Egypt
1890, 3rd Damascus Pogrom, Ottoman Syria
1891: 4th Damanahur Massacres, Ottoman Egypt
1897: Tripolitania killings, Ottoman Libya
1903&1907: Taza & Settat, pogroms, Morocco
1890: Tunis Massacres, Ottoman Tunisia
1901 – 1902: 3rd Cairo Massacres, Ottoman Egypt
1901 – 1907: 4th Alexandria Massacres, Ottoman Egypt

1903: 1st Port Sa'id Massacres, Ottoman Egypt
1903 – 1940: Pogroms of Taza and Settat, Morocco
1907: Casablanca, pogrom, Morocco
1908: 2nd Port Said Massacres, Ottoman Egypt
1910: Shiraz blood libel
1911: Shiraz Pogrom
1912: 4th Fez Pogrom, Morocco
1917: Baghdadi Jews murdered by Ottomans
1918 – 1948: law passed making it illegal to raise an orphan Jewish, Yemen
1920: Irbid Massacres: British mandate Palestine
1920 – 1930: Arab riots, British mandate Palestine
1921: 1st Jaffa riots, British mandate Palestine
1922: Djerba Massacres, Tunisia
1928: Jewish orphans sold into slavery, and forced to convert to Islam by Muslim Brotherhood, Yemen
1929: 3rd Hebron Pogrom British mandate Palestine.
1929 3rd Safed Pogrom, British mandate Palestine.
1933: 2nd Jaffa riots, British mandate Palestine.
1934: Thrace Pogroms, Turkey
1936: 3rd Jaffa riots, British mandate Palestine
1941: Farhud Massacres, Iraq
1942: Mufti collaboration with the Nazis. plays a part in the final solution
1938 – 1945: Arab collaboration with the Nazis
1945: 4th Cairo Massacre, Egypt
1945: Tripolitania Pogrom, Libya
1947: Aden Pogrom
1947: 3rd Aleppo Pogrom, Syria

שו"ע או"ח סימן שכט סעיף ז

עכו"ם שצרו על עיירות ישראל, אם באו על עסק ממון אין מחללין עליהם את השבת; באו על עסקי נפשות, ואפי' סתם, יוצאים עליהם בכלי זין ומחללין עליהם את השבת; ובעיר הסמוכה לספר, אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש מחללין עליהם את השבת: הגה - ואפילו לא באו עדיין אלא רוצים לבא (א"ז):

ב"ח אורח חיים סימן רמט

עוד יש לפרש דאף על גב דאין ישראל הולכים האידנא להלחם על העיירות היינו ישראל לבדם אבל שכיח דישראלים מתי מספר נמצאים בין אנשי המלחמה שהולכים על העיירות וגם אלו הם בכלל זה דאין צרין וכו' וכן למלחמת מצוה כגון שנשבו גוים וישראלים מותר לילך עליהם עם הגוים אפילו בשבת דמלחמת מצוה היא להציל אחיהם:

מגן אברהם סימן רפד ס"ק ז

ברגלים שנוהגין לומר מי שבירך לקברנים יאמרו קודם אשרי שלא להפסיק בין קדיש לאשרי עמ"ש סי' רצ"ב.

מכתב המיוחס להאור שמח

הנה מאז הכיר האחד היה אברהם אבינו את בוראו, קושר כל תקותו והבטחתו בהנחילו את ארץ הקדושה לבניו, והלך בה לארכה ולרחבה ונטע אשל (בראשית כ"א ל"ג) ואחריו יצחק זרע בה וחפר בארות מים (שם כ"ו) וכן יעקב בנה בית (שם ל"ג), וכל פסגת תקותם היתה כי בניהם ישבו בארץ המוריה. - ומיום מתן תורתנו הקדושה לא פסקה הנבואה מלצוות על ישוב הארץ, ואין לך פרשה שבתורה שלא נזכר בה ארץ-ישראל, ואף במצוות של חובת הגוף נאמר: "כי יביאך", "כי תבואו" - עשה מצוה כדי שתבוא אל הארץ, ואף במצוות מושכלות ונוהגות בכל מקום ובכל זמן, כמו כיבוד אב ואם נאמר: "למען יאריכון ימיך על האדמה" וגו' (שמות כ'). והקפיד השם יתברך על כבוד הארץ יותר מעל כבודו, כביכול, עד שבעשיית העגל, אחרי שובם, מחל להם השי"ת, "וינחם על הרעה, אשר דבר לעשות" (שמות ל"ב י"ד). ועל הוציאת דבת הארץ וימאסו בארץ חמדה - נשבע ד' ולא ינחם, כמו שנאמר: "אל תעלו וגו' [כי אין ה' בקרבכם]" (במדבר י"ד מ"ב). ומיום שנבחרו ציון וירושלים, דוד בתהלותיו, ישעיה בחזיונותיו, ירמיה בתוכחותיו ויחזקאל במשליו, לא פסקו מלהפליג במצות ישוב הארץ ולהשתפך נפשם בחרדת הקודש אשר בתוככי ירושלים, ואמר הנביא: "הציבי לך ציונים וגו' שובי אל עריך אלה וגו' (ירמיה לא); אכרים ונסעו בעדר וגו' (ירמיה ל"א). ודניאל, ואחריו אנשי כנסת הגדולה שמו לחוק לכל ישראל להתפלל תלת זמנים ביום (דניאל ו', ברכות ל"א ול"ג), על כי ירחם ה' עמו וישיב שבות ציון וירושלים, וכן בברכת מזונו בכל עת להתפלל על הארץ וירושלים.

אולם זה במאה הזאת זרחו קווי אור ע"י גדולי המעש כמו מאנטיפיורי וכיו"ב בהתעוררות רב, ומהרבנים ר' צבי הירש מטאהרן ור' אליהו מגריידיץ, לבנות ולשכלל ירושלים ולהסיר שוממותיה כמעט עד כי נתרחב הדבר ע"י הנלהבים. ורבנים הרבה עמדו מנגד, ואף אותם שהיה בלבם לקרב את הדבר שמו יד לפה, מפני כי חרדו מהנלהבים שלא יגדישו הסאה ומהג' שבועות שהשביע, לבנות-ירושלים (כתובות קי"א. ושיה"ש רבה ב' פסוק השבעתי אתכם בנות ירושלים), ומצאנו לרב יהודה, גדול-חסידי האמוראים, אשר לדבריו הקל בכלל השבועה

שאישי פרטי לא יעלה מבבל לארץ ישראל (כתובות שם), והיתה חביב עליו ארץ ישראל עד כי גם בנוסח הברכה רצה להזכיר שבח ארץ ישראל (ברכות מ"ג.), ואולי מפני זה, כי לפי דבריו לא היה יכול לראות את הארץ, לכן "אין פת בסלון", ולכן אמרו: בר מיניה דרב יהודה דחביבא ליה ארץ ישראל (ברכות שם). ואולי משום זה אמרו: שאני עולא דחביב ליה לרב יהודה (חולין צ"ד.) - משום דעולא "נחותא" קרו ליה (ירושלמי סוף כלאים), דהוה נחית וסליק לארעא דישראל, והיה חביב עליו לשמוע מפיו מה בארץ ישראל.

אמנם כעת הסבה ההשגחה אשר באספת הממלכות הנאורות בסאן־רעמא, ניתן צו אשר ארץ ישראל תהיה לעם ישראל, וכיון שסר פחד השבועות וברשיון המלכים קמה מצות ישוב ארץ ישראל, ששקולה כנגד כל מצוות שבתורה (ספרי פ' ראה) - למקומה. ומצוה על כל איש לסייע בכל יכלתו לקיים מצוה זו, ואולי ע"ז נאמר: "עד מתי תתחמקין" (ירמיה ל"א כ"א), ואם יתן השי"ת ויתרחב הדבר ויגדל ויפרח כשושנה, כמו שנגדלו בימי התרשאת, אשר היו נתונים תחת פרס, דובא־ניידא (קידושין ע"ב.), ואף כי כעת תחת ממשלת ארץ־האי - עם בריטניה המתונה. אז בטח הוא ענין העומד ברומו של עולם. הן אמנם, שאז היו הנביאים, בנבואה מן השמים, מחזיקים אותם. מי יודע - אולי כמו חרבן הבית השני היה שלא עפ"י הנבואה, (אשר מהאי טעמא כשגלו לא בטלה קדושת הארץ, כדברי נועם של התוס' יו"ט) (בעדיות פ' ח. משנה ו') - כן יהיה הנחת אבן פנה שלא עפ"י נביאים, וכנטילתו - כך נתינתו. - אכן במופלא ממך אל תחקור, כי זה תלוי בהופעת אור אלקי לראות אשר כל ענינים הכלליים וקנינים הצבוריים יהיו על טהרת הקודש והצניעות, וכמו שעשו אנשי כנה"ג. אבל יהיה איך שיהיה, מצות ישוב ארץ ישראל לא נפטר מזה, כל מי שבכחו יעשה. וזכות המצוה הזאת תגן על עמו ישראל בכל מקומות מושבותיהם להצילם מכל רעה, ועיניהם ועינינו תחזינה בשובו לציון ולשמוע בעת יאמר לציון מלך אלקיך בב"א.

דברי המצפה לראות בתשועת ישראל,

מאיר שמחה כהן, חותם פה דווינסק